

Una vaca escornada

(ALDC, VI, 1308. Una vaca escornada d'una banya)

Es diu d'una vaca que és *escornada* quan “se li ha trencat una banya” (93, 105, 182); el mot és un der. de *escornar*, compost del prefix privatiu *es-* i el verb *cornar* ‘treure banyes’, der. de *corn* (< llat. CÖRNU); var. *encornada* 5, amb canvi de prefix; *corna* 90; *cornuda* 107, amb el suf. *-uda* (< -UTA), i la congènere castellanitzant *qüernuda* 128; *del qüerno trencat* 150. Un geosinònim de formació paral·lela és *esbanyada*, però que té per nucli *banya* (< *BANNA, pl. neutre del cèltic *BANNOM), amb les var. *desbanyada* 13, amb el prefix també privatiu *des-* (< DE EX); *esbainada* 7, der. de *baina*, probable segregació de [j] des de *banya*; *esbanyotada* 96, der. de *banyot* 12, 15, 19 o *banyota* 10, que semblen formes dim.; *banyuda* 58, der. amb el suf. *-uda* (< -UTA); abunden les formes perifràstiques relatives al trencament corni (*té la banya trencada* 103, substantivat en *banyatrencada* 46), a la corbesa de la banya (*torta d'una banya* 76 o, simplement, *torta* 74, 127, 189, però en el cas del mall. sembla més aviat una extensió de ‘borni, mancat d'un ull’) o al fet de faltar-ne una (*que té una banya* 56, *d'una banya* 33, *domés té una banya* 81, *amb una banya sola* 58, *li falta una banya* 67, *té una banya de manco* 70, *només en té una* [de *banya*] 116).

Motxa, d'origen incert, potser expressiu, podria ser un manlleu al cast. *mocho*, -a (veg. *mocho*, -a aplicat al xai o a la cabra a

ALeCMan, mapa 544);

var. sintagmàtiques:

mig motxa 88,

motxa d'un

costat 118.

Curra, propi del val. i tort., és el f. de *curro* ‘manco’, pres de l'arag. on podria ser una reducció de **mancurro*, der. de *manco*; el cast. *curro* “ufano, pincho, chulo” sembla ser-ho de *Pacurro*, hipocorístic de *Paco*, *Francisco*. *Curro*, -a es troba en els diccionaris vals. (Ros, 1764; Sanelo, 1802; Escrig, 1851, ap. Guardiola).

Altres mots: *sulla* 73, 78, f. de *sull*, podria ser un postverbal de *xollar*, *eixollar* (< llat. vg. *EXSUBILIARE ‘treure de sota les illades’, ILIA ‘baix ventre’), amb despalatalització i canvi vocàlic; *esgarrada* 64, part. de *esgarrar*, compost del prefix *es-* i un der. de *garra* (< cèltic *GARRA ‘part inferior de la cama’, i no del cast. *garra* ‘urpa’), des de ‘tallar la part inferior de la cama’ a ‘mutilar’; *fallada* 71, part. de *fallar* ‘mancar, minvar’ (< llat. vg. *FALLIARE, der. de FALLĒRE ‘enganyar, mancar’); *esquerrera* 160, der. de *esquerre*, d'origen preromà, amb el suf. -era (< -ARIA), probablement indicant la banya que li falta a la vaca; *coronada* 32, part. de *coronar*, der. de *corona* ‘escapçar’ ← ‘tallar en rodó’ ← ‘guarnir la part superior d'una cosa’.

Guirra 154 potser es refereix a una jònega molt jove, amb banyes incipients, i el seu nom onomatopèic respondria a la manera de cridar-la (veg. mapa 869).

L'alg. *ascurrara* ‘escorrada’ 85 és un der. de *corru*, mot pres del sard.

Pel que fa a la distribució areal, *escornada* ocupa espais importants al Principat, oest i est; *esbanyada* i lexemes perifràstics amb *banya* es troben sobretot a la part or.; *motxa* apareix en punts diversos del cat. peninsular; *sulla* s'ha assentat en el mall. i l'intrús *curra* s'estén per quasi tot el val. i el tort.

Són mots normatius *escornada*, *sulla*, des del DG₁, 1932; *motxa*, des del DIEC₂, 2007.

